משנה · ראשונים

רבינו שמעיה על משנה מדות

רבנו שמעיה השושני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו שמעיה על משנה מדות

רבנו שמעיה השושני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-שמעיה-על-משנה-מדות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 5
משנה ח 5
משנה ט 5
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 8
פרק ג 9
משנה א 9
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
משנה ו 10
משנה ז 10
משנה ח 10
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 12
משנה ו 13
משנה ז 13
פרק ה 14
משנה א 14
משנה ג 14
משנה ד 14

פרק א

משנה א

שומרים בבית המקדש. בלילות:

בבית אבטינס. שם מפטמין את הקטורת:

ובית הניצוץ. מפרש לקמן עלייה בנויה על גבה. שערי עזרה הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אותן לוים שבמשמר השומרים את העזרה והם למנין עם עשרים ואחד מקום שהלוים שומרים בשערי הבית ובשערי העזרה כמפורש:

ובבית המוקד. באותן ב' לשכות שהיו לבית המוקד הבנויות בקדש כדתנן לקמן ובשתי לשכות הבנויות לו בחיל הלוים שומרים מבחוץ:

חמשה. שומרים לוים על חמשה משערי הר הבית יש לו חמשה שערים המנויים לפנינו:

ארבעה. שומרים על ארבע פינותיו של הבית מתוכן כלומר [אלו] ואלו מתוכן שומרי הפינות ושומרי השערים בתוך החומה היו יושבין שכן כל אדם רשאי לישב שם:

חמשה. שומרים לוים על חמשה משערי העזרה שבעה שערים מונה לקמן בעזרה מפרש במסכת תמיד (דף כו.) ב' מהן היו תכופין לשאר השערים שאינן צריכין שימור אלא לה' שערים (*נ"א מרוחקים) מדובקים:

ארבעה שומרים על ארבע פינותיה של עזרה מבחוץ. כלומר אלו ואלו מבחוץ היו עומדים חוץ לעזרה שהרי אין ישיבה בעזרה ולא היו יושבים מבפנים הרי שמנה עשר שומרים בין שער ופינה וג' מוסיף עוד אחד כו':

משנה ב

איש הר הבית. ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה:

בן לוי לוקה. מאותן השומרים:

משנה ג

חמשה שערים היו להר הבית. לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן החיל:

שני שערי חולדה. כך שמם:

וקיפונוס. שם השער:

טדי. בדל"ת והוא שער לא היה משמש כלום שום יציאה וביאה אלא בעל קרי היה יוצא בו לרבי אליעזר בן יעקב כדמפרש בשילהי פרקין:

שער המזרחי. שבחומת עזרת נשים שהכל נכנסין דרך שם לכל העזרות ועל אותו השער שושן הבירה צורה צא ולמד במס' יומא:

שבו. בשער המזרח זה כהן השורף הפרה וכל מסעדיה העוסקים יוצאין דרך שם להר הזיתים שבמזרח שהוא כנגד אותו שער וכבש היו עושין מהשער להר מפני קבר התהום:

משנה ד

שבעה שערים היו בעזרת ישראל. שער נקנור. הוא שער האיתון והוא משמש כל כניסה ויציאה של עזרה הגדולה איתון לשון ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כא):

המלביש. בגדי כהונה מונחין שם:

משנה ה

בית המוקד. היה כולו בחיל שכן זקני בית אב ישנים שם אלא הלשכות שלו חציין בחול וחציין בקדש:

משנה ו

לשכת קרבן. שהיו שם טלאים המבוקרים: (שייך לע"ב)

משנה ז

לבלוש את העזרה. כדתנן במסכת תמיד (דף כח.) נטל את המפתח ופתח את הפשפש שנכנס מבית המוקד לעזרה היו בודקין והולכין הגיעו אלו באלו אמרו שלום הכל שלום כלי השרת מוצאין כתיקונן:

משנה ח

בית המוקד כיפה. ככיפה היה עשוי:

ובית גדול והיה מוקף רובדין של אבן. רצפה חלקה וגבוה לשכב שם:

איש כסותו בארץ. כר וכסת שלו שטוח בקרקע שלא על הרובדין העשויין לזקנים וישן על הארץ:

משנה ט

אמה על אמה. בארץ וטבלא עליו:

הגיע זמן הנעילה. שעת הגפת דלתות:

הגביה את הטבלא. הכהן השוער:

מן השלשלת. בשלשלת היו תלויות ונעל הכהן מבפנים כל השערים שיש בו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי ישן לו מבחוץ:

גמר.הכהן מלנעול והחזיר המפתחות לשלשלת והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסותו עליה חזר וישן לו:

מסיבה ההולכת תחת הבירה. תחת המקדש במה ששואלין (צ"ל שעולין) עליו וגבוהין משולי החיל שהרי מחילות לא נתקדשו:

במסיבה ההולכת תחת החיל. במה שהוא גבוה מרגלי ההר:
והולך לו בטדי. שער (הדרום) [הצפון] שלא היה משמש כלום:

פרק ב

משנה א

הר הבית היה כו'. הר המוריה שעליו הבית בנוי רובו מן הדר בדרום ההר שבדרום ההר היה רוב תשמיש העזרה :
לא (*צ"ל לו) **מן המזרח**. פחות מן הרוב במזרח שתשמיש המזרח מועט מתשמיש הדרום ותשמיש הצפון פחות משל מזרח ומועט שבכולם במערב שאין תשמיש היכל כל כך ולבי מגמגם בלשון:

משנה ב

מה לך מקיף לשמאל. שואלין לו וזה משיב שאני אבל והם עונין השוכן וכן שאני מנודה:

משנה ג

לפנים ממנו. מכותל חומת הר הבית:
סורג גבוה י' טפחים. מקלעות עצים כגון לט"ש ארוגות זו על גב זו באלכסון כעין שמסרגין את המטות:
י"ג השתחואות. על הנס שזכו לגודרה:
לפנים ממנו. מן הסורג:
החיל י' אמות. עשר אמות רחבה מן הסורג לחיל מדלא קתני הכא גבוה כדקתני בסורג שמע מינה אורך ורוחב קא חשיב ובגובה לא נתנו שיעור דתנן לקמן כל הכתלים שהיו שם גבוהים חוץ מכותל מזרחי שבו הכהן השורף את הפרה מכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם ואם לא היה נמוך כותל מזרחי זה של החיל לא היה מצינו (*צ"ל מצי) רואה מעל גבי פתח היכל כדמפרש ביומא (דף טז.): !ושתים עשרה מעלות היו שם:
ושלחה. משך שלה ופעם אמר רבי החיל עשר אמות גובה כותלו ומוסב על גובה הכותל הסורג:
חוץ משל אולם. שתים עשרה מעלות שבין אולם ולמזבח שנינו לקמן ושלחה אמה:
(**על**) **כל הפתחים כו'** **חוץ משל אולם**. שרוחבו עשרים אמה ברוחב הבית וגובהו ארבעים אמה:
היו להן שקופות. סיפין עשויין בבנין לשם הקשת הדלת ואפילו בשל אולם שאין בו דלת היו שקופות מזוזות לעצמן אלים וסיפים כל צורך הדלת:

חוץ משל טדי. שאין לו בנין סף:
ב' אבנים מונחות זו על גב זו. באחד חקוק חצי הפתח משקוף העליון וחקק חצי מזוזה מכאן וחקק חצי מזוזה מכאן ובאחד חקוק מפתן הצחחתון וחצי מזוזה חקוקה מכאן וחצי מזוזה חקוקה מכאן:
מוטות. לא ידעתי לשונו:
שנעשה בהן נס. מפורש ביומא (דף לח.):
מצהיב. קריל"ש כזהב:

משנה ד

מן הכותל המזרחי. של החיל שהיה נמוך כעשר אמות לראות מעליו פתחו של היכל במסכת יומא (דף טז.):

משנה ה

עזרת נשים. היא חומת העזרה החיצונה והמקום קרוי כן:
היה קל"ה על קל"ה. והכל פנוי חצר גדולה חוץ שבד' מקצעותיה של ארבעים כל אחת ואחת ואיני יודע אם מרובעות היו אבל של יחזקאל היו ארבעים אורך ושלשים רוחב ולסוף קל"ה אמות היתה חומה והבדילה בין עזרת נשים לעזרת ישראל מלבד ט"ו מעלות העולות מתוכה לעזרת ישראל כמפורש:
ולא היו מקורות. הלשכות האלה אלא כמין חצרות הן:
וכן הן עתידות להיות. של יחזקאל לעתיד לבא חצרות בלא תקרה כדי לבשל בתוכן את זבח העם שלמי התודה ואיל נזיר ככתוב במשנה. ויוציאנו מחצר הפנימית היא עזרת ישראל אל החצר החיצונה היא עזרת נשים וחומה גבוהה היתה שם בין שתי שערים אלים ואולמים כמו שכתוב אלא שאינן מקורות ואומר אני מה לשון קטורות מקטרן תרגום קיטור. העשן של המבשלים עולה למעלה שאין על גביהן תקרה היא מרפסת המהלכת סביב כל החצר החיצונה ללשכות אל הרצפה במקרא מפורש ולימדנו קטורות שעל אותן מקצועי החצר פוסקת אותה הרצפה כדי להעלות עשן למעלה:
היא היתה לשכת המצורעים. ששם היו טובלין תיכף להכניס ידיהם לבהונות להזות עליהן מדם האשם והשמן שכל הנכנס לעזרה טעון ביאת מים והלשכה לא נתקדשה:
וחלקה היתה. כל חומת העזרה החיצונה פנויה מכולם בראשונה ולבסוף הקיפוה בסיסטרא זיזין וגזוזטראות נעצו בחומה ובנו עליה תקרה ומרפסת לצורך שמחת בית השואבה המפורש בסוכה שלא יתערבו שם אנשים ונשים:
מתוכה. מעזרת נשים לעזרת ישראל:

עומדים בשיר. לוים בתחלת עזרת ישראל אצל שער נקנור:
ולא היו טרוטות. לא היו המעלות עולות כשורה זו על זו כמעלות החיל וכמעלות האולם אלא מוקפות היו בהיקף ועיגול אחת הנה ואחת הנה כעוגל חצי הלבנה כדי שלא יעלו יותר מדאי עד עזרת ישראל לשון טרוטות איני יודע לכוין:

משנה ו

ולשכות היו תחת עזרת ישראל. מחילות תחתיה:
ופתוחות לעזרת הנשים. בגובה אותן ט"ו מעלות ששוליה של זו גבוהין משיפוליה של זו:
עזרת ישראל. היתה לפנים מחומתה מט"ו מעלות הללו (ומעלה) אורך קל"ה כנגד הרוחב של עזרת נשים אלא שלגבי עזרת ישראל קרי ליה אורך מתוך שרוחב שלה אינו אלא י"א אמה ומנהג המקרא בכל מקום מדה היתירה קרויה אורך והמועטת קרויה רוחב ואפי' הוא אורך לפי דבר אחר וכן עזרת הכהנים מישראל והלאה קל"ה באורך כלפי דריסת הישראל וי"א ברוחב כלפי המזבח:
וראשי פספסין. גיזרין של עץ מונחין בארץ רושם וסימן בין דריסת ישראל לדריסת כהנים ועוד רשאין היו ישראל להיות נמשכין אצל כותלי הדרום רחוק מן המזרח ותשמישן עד לאחורי בית הכפרת כשהם צפופים והכהנים מהלכין בכל מקום אלא שהללו י"א אמה תשמיש לעצמו:
מעלה היה שם. בין י"א של ישראל לי"א של כהנים:
ודוכן. הכהנים לברך את העם קבוע בה בתחלת עזרה שלהן וכן נאה ברכת כהנים בראש עזרתם ושל לוים בראש עזרתם וישראל ביני וביני ובאותו דוכן עולות עוד שלש מעלות ששלחה של כל אחד חצי אמה שהן אמה וחצי מלבד מעלה הראשונה של אמה הרי שתי אמות ומחצה שגבהו הכהנים מישראל:
כל העזרה כולה היתה אורך קפ"ז. מעזרת ישראל שעלתה וגבהה על עזרת הנשים ועוד לאחורי הכפורת והרוחב שלה קל"ה כמו שמצינו שיעור זה לכל אחת ואחת מצפון לדרום ובפ' אחרון מונה החשבון של קפ"ז באורך ממזרח למערב:
וי"ג השתחויות היו שם. בעזרה הגדולה והטעם פירש כנגד י"ג פירצות ?: ואבא יוסי חולק על חכמים ומפרשן כנגד י"ג שערים שהוא מעמיד בעזרה ומונה אותם והולך ומודים היו על נוי הבניין ומה הן י"ג שערים לדבריו שערים הדרומים סמוכין למערבה היו וכך שם כולם ולא פירש טעם אלא בשער המים:
מבפנים (*מפכים). מפורש ביחזקאל:

שער יכניה. לבדו נותן לו טעם. ושנים במערב אחורי הכפרת ולא ידעתי מה הם משמשים:

פרק ג

משנה א

המזבח כו' עלה אמה וכנס אמה עלה ה' וכנס אמה. הכניסות (*שוה בשוה כצ"ל. יעב"ץ) שנה (בשנה) אבל עלה שלישי זה מקום הקרנות שלא היה שם כניסה לא קחשיב ואותן ג' כתובות במקרא וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ושנויות הן בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נד.):

זהו סובב. וחוזר ומביא מלבן של כ"ח על כ"ח וגבהו (*צ"ל ג' אמות) אמה זהו מקום מערכה וחוזר ומביא מלבן אמה על אמה וגבהו אמה זהו קרן וכן לכל קרן וקרן הוסיפו עליו כדי לקיים המדה שלמדה יחזקאל ברוח הקודש ומפני שלא היה בו ספוק שהדמים ניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי באותה אמה שהיסוד אוכל בדרום ויורדין בהן באותן שני נקבים שבאותה הקרן ומתערבין באמת המים העוברת בעזרה ויוצאין הדמים עם המים לנחל קדרון דרך הדרום:

משנה ג

אמה על אמה. בחפירה:

ורבובה. כעין ארובה חקוקה בכבש במערבו ושם נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה:

משנה ד

למטה מן הבתולה. מה שקורין טור"ק בלע"ז שלא נחפר בו מעולם:

והפגימה לכל דבר. בין באצבע בין בעץ בין בברזל היא פוסלת:

מלבנין אותן. המזבח וקירותיו:

מפני הדמים. שמזין כל השבוע בקיר ובקרן:

בכפיס של ברזל. טרואיל"א שסדין בה הטיט:

אינו בדין שיניף. שיהא מונף עליו:

משנה ה

ו' **סדרים**. היו הטבעות בשורה אחת ובכל סדר ארבעה טבעות שהן כ"ד טבעות לכ"ד משמרות וי"א ד' סדרים היו של שש שש טבעות שהן נמי כ"ד:

שעליהן שוחטין. נותן צואר הבהמה בטבעת שיש לה ב' ראשין ונועצה בקרקע והצואר תקוע שם ויכול יחיד לשוחטה:
בית המטבחיים. שקורין מיצקר"ה:
ועליו. כלומר באותו מקום ח' עמודים ננסים קצרים ולא גבוהים:
ורביעים של ארז. כרותות ארזים על גבי שני העמודים ארבע קורות על ח' עמודים:
ואונקליות. יתידות ברזל קבועות בקורות ג' סדרים של יתידות תקעו בכל קורה וקורה סדר זה גבוה מחבירו ואומר אני הנמוך לתלות בו כבש ובאמצעי לתלות בו איל והגבוה לתלות בו פר ומפשיטין ומנתחין ומביאין הקרביים על שלחנות של שיש שלמטה בין העמודים:

משנה ו

משוך כלפי הדרום. שלא היה עומד באמצע בינתים אלא כבין האולם ולמזבח:
רום מעלה חצי אמה. הרי ו' אמות גובה לי"ב מעלות:
ושלחה. משך שלה כלפי האולם אמה אמה ורובד שלש כשעלה אמה אמה בשלח שתי מעלות היתה אמה שלישית חלוקה ברובד שלש אמות רחב שוה הרי חמש אמות בשלשה מעלות אמה אמה ורובד שלש שלש כן עשה בשלשה מעלות אחרות שהן חמש אמות הרי עשר אמות והעליונה היתה אמה אמה ורובד ארבע שהן שש אמות הרי ששה עשר אמות העלאה ושש אמות של רום חצי אמה לשנים עשר מעלות הרי עשרים ושתים אמות אין הדבר מכוון לי שכן רום המעלה אינו מאריך במדה כלל ורובד חמש רצפה חלקה ה' אמות היה בעליונה שאצל אולם ולרבי יהודה (*נ"א בג') כ"ג אמות היו וא"א לומר כן שלא להותיר סכום המדה אף רבינו לא עמד במדה זו:

משנה ז

ורחבו עשרים. כרוחב הבית:
מלתריות של מילא. קורות שקורין יש"ט שיממשין בחומה בין נדבך לנדבך והן של עץ נאה ומיופה זהו של מילא. ולי נראה לשון כלי מילת כ"ש כציורי המעיל:
על גביו. על גב פתח אולם:
אמה מזה ואמה מזה. עודפות על כ' אמה של רחב הפתח וכן חבירתה הרי ראשונה בת כ"ב ושניה כ"ד ושלישית כ"ו ורביעית בת כ"ח וחמישית היא עליונה בת ל':

משנה ח

וכלונסות. פרק"ס מכותל של היכל לכותלו של אולם למעלה מפתח גבוה מ' קבועות ראשיהן בבנין מכן ומכן כדי שלא יבעט ויפריד כותל אולם מכותל היכל:

קבועות בתקרת האולם. ותולות למטה באולם שאוחזין בהן פרחי כהונה מפסגין ועולין ליהנות בהדר העטרות שעשו חלם וחביריו בימי חגי זכריה ומלאכי בחלונות עליות האולם לנוי וליופי כעין שעושין שרים לטייל ולהתענג וקוריו ייטו"ש:

ומודלה. כעין דלית טרייל"א:

שלש מאות כהנים. לפנותה ולפרק משוי גרגירים ואשכולות שתלוי עליה:

פרק ד

משנה א

פתחו של היכל. שתים מבפנים. בשפת עובי הכותל שבפנים לצד הבית ושתים מבחוץ לשפת עובי הכותל של צד האולם:

להיכל ולקודש. להיכל כלפי חוץ ולקודש כלפי פנים:

החיצונות נפתחות כו'. וכמין איסתרמיטא דרבי יהודה פי' רבינו זכור לטוב יפה יפה במשכנות יחזקאל על המקרא:

משנה ב

לשער הגדול. ההיכל:

פשפש. פנשטרנו"ן:

נטל. הכהן את המפתח בשחרית ופתח את הפשפש שבצפון השער הגדול ונכנס להתא לאחד מן התאים שבזוית צפונית מזרחית של היכל הוא האחרון שבשורה והיה מקצת חללו כנגד עובי כותל היכל חקקו כותלו של היכל כנגד התא ועשו פתח בתא שיכנס ממנו לעובי כותל ההיכל עד שמגיע לפשפש הצפוני שאצל שער הגדול הרי שיכול ליכנס מפשפש להתא ועוד עשו לו פתח לאותו התא כנגד חלל ההיכל ונכנס מהתא להיכל ופותח שם דלתות פנימיות של היכל ושוב דלתות חיצוניות שלו וזהו לרבנן דלקמן חמשה פתחים היו לאותו התא אחד לפשפש ואחד להיכל ולרבי יהודה לא היה צריך התא לשני פתחים הללו שהרי מפשפש היה נכנס בעובי כותל היכל ומהלך בעוביו לצד הדרום עד שעומד בין שני זוגות שערים שבשער הגדול ופתח חיצונות מבפנים ממקום העובי שהוא עומד שם ופנימיות של צד היכל פתח מבחוץ מקום רגליו קרי חוץ כלפי הפנימיות. רבי יהודה לא בעי להאי תא אלא ג' פתחים כשיעור לחביריו אלא אחד מהם למסיבה כמפורש להלן ואף בבנין יחזקאל ה' אמות מונח לפני התא האחרון מכוון חללו כנגד עובי כותלו של היכל לפי החשבון ואפשר להעמיד לו שני פתחים אחד לפשפש וא' להיכל בדברי הימים וה' פתחים לו:

משנה ג

חמשה ע"ג חמשה וחמשה על גביהם. רוחב התא מפורש לפנינו התא שש וכותל התא חמש בין תאי המערב בין תאי הצפון אבל לאורכו לא ניתן בו שיעור לא במשנה ולא במקרא (*[נ"א ולפי החשבון של רבינו מנחם צריך ג"כ]) ולפי חשבון הנביא צריך רבינו מנחם ג"כ ליתן ט"ז אמה בין אורך התא וכותל ואין במקרא אלא שלשה ושלשים תאים א' תן למערב על פני כל הבית וחמשה לדרום וחמשה לצפון ויונתן כך תירגם חד עסרי דסידרא וי"א וי"א חלל בזה על גב זה כן הגיה רבי:

ובקרן מזרחית צפונית. כלומר בתא שבקרן מזרחית צפונית של היכל היו חמשה פתחים אתאן לרבנן:

אחד לפשפש ואחד להיכל. כבר פירשנו לדבריהם:

ואחד למסיבה. תנא לקמן מסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים ובמקרא כתב ופתח הצלע למונח פתח אחד דרך הצפון ופתח אחד לדרום ואומר אני בקרן זוית של צלע זה האחרון בלשונית מזרחית שלו עשו לו פתח במורשא דקרנתא הרי התא הוא פתוח למונח שלפניו במזרח פונה דרך הצפון שהקרן זוית משמש שני צדדין ורגל המסיבה שם הוא בקרן הצפון שמהלכת בצידי התאים כולם ורגליה כלין בקרן התא הזה נמצא פתח הקרן ממנו עולין למסיבה הרי המשנה והמקרא מכוונים ואם לא היה מונח בבית שניתן הפתח כולו לצפון התא והיינו אחד למסיבה דמתני':

משנה ד

התחתונה. התא התחתונה:

ה' רוחב ורובד שש. שיעור התיקרה שע"ג שש אמות שהקורות כונסות במגרעות החומה של היכל אמה אחת לכך נמצאת האמצעית שש רחבה ורובד שלה היא תקרה עליונה של אמצעית שכונסת היא אמה בחומה יותר מתיקרה של תחתונה לכך נמצאת העליונה רוחב שבע:

משנה ה

לגגות התאים. לראות בבדק הבית: !ה"ג הולך כל פני הצפון של היכל דרך גגות התאים:

היה מהלך בדרום. היכל מעל גגות התאים עד שהוא מגיע בבין קדש הקדשים ובין ההיכל ושם פתח לעליות תקרה ומעזיבה שעל כל אורך סיפון הבית שמבפנים ובפתחה של עלייה בפנים על המערכה היו שני כלונסות זקופות למעלה כלפי גג הבית ובין הכלונסות שליבות שבהן עולין לגגה של עלייה ובראשן פספסין בראשי כלונסות של

מטה שראשן העב הופכין למטה וחודו של כלונסות הדק זוקפין למעלה שם היו פספסין וגיזרין מונחין כלפי של אמה טרקסין והן מבדילין בעליה בין עליית ההיכל ובין עליית קדשי הקדשים ובפ' הוציאו לו (יומא דף נד.) אמרו שתים פרכות בדביר וב' כנגדן בעלייה כדי להפסיק בין ב' עליות:

ולולים. ארובות פתוחות לעליית קדש הקדשים שדרך שם משלשלין את האומנין למטה בדביר לבדוק סדקי הכתלים וכדי שלא יזונו עיניהם מזיו שכינה מורידין אותן בתיבות:

משנה ו

ההיכל מאה על מאה. מפורש לפניו ממזרח למערב מצפון לדרום ועל רום מאה מפרש עכשיו:

האוטם שש אמות. המפתן גבוה מהארץ שש אמה בבנין אטום חומה סתומה וצריך לומר מעלות היו באולם שמהן עולים על המפתן ומורדות בהיכל לירד בהן מהמפתן:

גובהו. [של] כותל מהאוטם ומעלה ארבעים אמה:

אמה כיור. ציורין וצורות באמה אחת:

ואמתים בית דילפה. מקום עשו שם אם ידלף הבית יקלח לחוץ:

ואמה תיקרה. הוא הסיפון ועליה מעזיבה עובי אמה וגובה של עליה מהסיפון ומעלה ארבעים אמה ושוב אמה כיור ואמתים בית דילפה בראש העלייה כמו (*בקרוי יעב"ץ) בקלע הבית ואמתים תיקרה ומעזיבה למעלה כמו למטה ושלש אמות מעקה סביב גג המעזיבה וגג עשוי על המעזיבה משפע ועולה עד לשוה גובהו של מעקה:

ואמה כלה עורב. מהמעקה ולמעלה שפודים נעוצין בגג אמה גובהו לכלא ולמימנע העוף מעליו שלא יטנף: ר' יהודה לא צידד לאמה כלה עורב ומגביה המעקה ארבע והרי ק' אמה: מסיבה וכותלה שמנה הורדת (משם) המים וכותלה שמנה זה שיעור המשנה אבל למקרא צריך לעשותן של עשרה מתוך שממעט ברוחב התא מיכן שכן כתב ורוחב הצלע ארבע אמות הרי מיעט בתאים ארבע אמות מזה ומזה כנגדן הרחיב מסיבה והורדה בד' אמות למלאות ע' רחב בהיכל לאחוריו כך השיב לי רבינו ולחבירי:

משנה ז

והאולם עודף עליו כו'. מלבד החליפות צריך להרחיב כותלי האולם לצפון כנגד התא להמסיבה והכותל ולדרום כנגד התא והורדת מים וכותלה שהן י"ט אמות מזה ומזה וצורך היה לו כן לחזק ולתקף בנין גבוה כזה שכן שלמה עשאו ק"כ גבוה כדכתיב בדברי הימים אע"פ שגובה הבית בל' כל שכן בני הגולה שהרימו היכל ק' והם עשו באולם ושו נדבק בכותלי בית החליפות הרי לך מאה לפניו:

סכינים. בלשון ערבי חלפא:
צר מאחוריו. ע' אמה:
ורחב מלפניו. ק' אמה:

פרק ה

משנה א

כל העזרה היתה קפ"ז. מגובה של עזרת ישראל עד לאחורי הכפורת כמו שמפרש באורך ורחבה קל"ה בעזרת נשים שהרוחב לא שונה שכותלי כל העזרות כולן הולכות בשוה ובמישור מן הצפון לדרום מפרש לו מה היה משמשת העזרה הכבש לעצמו שלשים אורך מקום הטבעות כ"ד אמות שלחנות של שיש בשש עמודים הנסים שנויים בפרק שלישי והנותר הוא עשרים וחמש אמות פרוס אותו בין כבש לכותל מזה ובין מקום הננסין מצד א':

משנה ג

שם היו מולחין עורות קדשים. לכך נקרא פרוה על שם עורות הפרים שבה דומיא דחברותיה שנקראו על שם מעשיהן וזכר לדבר זהב פרוים (ד"ה ב ג) שדומה לדם הפרים אבל בית טבילה שעל גבה פרוה ?מגושא בנאו ועשאה דומה לדומה:
בית טבילה. בחול שבנו על גב שער המים אמת נ"ל:

משנה ד

לשכת כ"ג. לשכת פרהדרין:
היתה אחורי שתיהן. אחד לשכת הגולה ואחד לשכת הגזית:
וגג שלשתן שוה. למעלה:
בור הגולה. מים מתוקים לשתיה ואמת המים להדחה: